

PEDAGOGIK DIAGNOSTIKANING RIVOJLANISH TARIXI VA UNING MUAMMOLARI

Zulfizar Salixova

Nizomiy nomidagi TDPU Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi Maktabgacha ta'lim magistratura mutaxassisligi II bosqich magistri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7375169>

Annotatsiya. Ushbu maqola maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyalanayotgan tarbiyalanuvchi bolalar hayotida va shaxsiyatini rivojlantirishda, bundan tashqari, individuallikni bilish va tushunishda pedagogik diagnostikaning muammolari, ahamiyati va roli haqida fikr-mulohaza yuritadi. Shuningdek, maqola o'quvchiga pedagogik diagnostika to'g'risida nazariy ma'lumotlar beradi. Mazkur maqoladan maktabgacha ta'lim sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislar, bu sohada tahsil olayotgan talaba va magistrilar hamda mustaqil tadqiqotchilar foydalanishlari mumkin.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim tashkiloti, tarbiyachi, tarbiyalanuvchi, bola, pedagogik diagnostika, individual shaxsiy xususiyatlar, muammo.

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКИ И ЕЕ ПРОБЛЕМЫ

Аннотация. В данной статье рассматриваются проблемы, значение и роль педагогической диагностики в жизни и развитии личности детей, воспитывающихся в системе дошкольного образования, а также в познании и понимании индивидуальности. Статья также предоставляет читателю теоретические сведения о педагогической диагностике. Данная статья может быть использована специалистами, работающими в сфере дошкольного образования, студентами и магистрантами, обучающимися в данной области, а также независимыми исследователями.

Ключевые слова: организация дошкольного образования, воспитатель, воспитанник, ребенок, педагогическая диагностика, индивидуальные особенности личности, проблема.

HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL DIAGNOSIS AND ITS PROBLEMS

Abstract. This article reflects on the problems, importance and role of pedagogical diagnostics in the life and personality development of children educated in the preschool education system, as well as in the knowledge and understanding of individuality. The article also provides the reader with theoretical information about pedagogical diagnostics. This article can be used by specialists working in the field of preschool education, students and masters studying in this field, and independent researchers.

Keywords: Preschool education organization, teacher, pupil, child, pedagogical diagnostics, individual personality characteristics, problem.

KIRISH

Respublika va jahon miqyosida yosh avlod vakillarining iste'dod va qobiliyatlari, ichki imkoniyatlarini hamda o'ziga xos bo'lgan individual-psixologik xususiyatlarini tadqiq qilish tendensiyalari yuqori saviyali ekanini barchaga ma'lum. Kelajak egalari sanalgan yosh avlodning shaxs va sub'yekt sifatida shakllanishi, aqliy jihatdan rivoj topishi, tarbiyalanganlik darajasini takomillashtirish maktabgacha ta'lim tashkilotlari va unda faoliyat olib boradigan soha mutaxassislarining zimmasida ekanini takror ta'kidlash mumkin. Ushbu jarayonning samaraga

qaratilgan tarzda tashkil etilishi hamda boshqaruvi ta'lim tizimining uzluksizligini ta'minlash sharti bo'lib xizmat qiladi. Negaki, yosh va beg'ubor qalb egalari bilan olib boriladigan pedagogik jarayon ularning kelajakda kim bo'lib yetishishlari, qanday fuqarolik pozitsiyasini egallashlari bilan bog'liq holda qaraladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Odatiy hollarda maktabgacha ta'lim tizimida tarbiyalanayotgan bolalarning — tarbiyalanuvchilarning bilimi ko'pincha ularning o'zgarishlariga mos kelmay qoladi. Ayni shunday murakkablik paydo bo'lgan yoki bo'ladigan pedagogik jarayonlar ostida, hattoki, maktabgacha ta'lim tizimida ham bolalar yutuqlarining sur'atlarini baholash va ular orasida maktabgacha ta'limning individual marshrutini loyihalash singari vazifalar yotadi. Bunday vazifalar esa pedagogik diagnostikaning vazifalari hisoblanadi. Shu o'rinda pedagogik diagnostika nima? — degan savolga aniqlik kiritib o'tish lozim.

Pedagogik diagnostika — natijalar sifatini baholashning muhim mexanizmi; maktabgacha ta'lim muassasasidagi ta'lim jarayoni, maktabgacha yoshdagi bolalar tomonidan ta'lim dasturini o'zlashtirish demakdir.

Pedagogik diagnostika maktabgacha ta'lim tashkilotida faoliyat yuritayotgan har bir tarbiyachining eng muhim kasbiy vositalaridan biri bo'lib, unga maktabgacha ta'lim tashkilotida yuqori sifatli pedagogik jarayonni loyihalash va tashkil etish imkonini beradi. Bola tarbiyachisining bilimiga, uning individual shaxsiy xususiyatlariga, qiziqish va mayllariga, tashabbuslariga, uning mohiyatini tushunishga e'tibor qaratmasdan turib, boshqacha tarzda tuzilgan pedagogik jarayonni tasavvur qilish qiyin.

Ayni shundan ko'rinadiki, zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi pedagogik diagnostikani puxta o'zlashtirishi kerak, uning predmeti, birinchi navbatda, maktabgacha yoshdagi bolaning o'ziga xosligi va ichki qiymati, bolaning o'zi uning namoyon bo'lishi va qobiliyatining kengligi va individualligi, uning turli sohalaridagi salohiyati, faoliyat turlari, muloqot, ijodkorlik, xatti-harakatlar ekanini chuqur o'rganilgan nazariy bilimlar asosida mushohada qila olmog'i ham juda ahamiyatlidir.

Barcha fan tarmoqlari va yo'nalishlari hamda funksiyalari kabi pedagogik diagnostika ham o'z tarixiga ega sanaladi. Pedagogik diagnostika falsafa, mantiq, tibbiyot, psixologiyadan «o'sib chiqdi» va ularning izchil davomchisi bo'lib, o'ziga xos shartsiz xususiyatlarga ega. Agar biz turli xil bilim sohalarida diagnostikaning paydo bo'lish xronologiyasini tarixiy jihatdan ko'rib chiqsak, biz birinchi marta diagnostika atamasi qadimgi dunyoda uchraganiga duch kelamiz, bu yerda odamlar jangdan so'ng halok bo'lganlarni sanab o'tishgan va u diagnostik deb atalgan. Keyinchalik, Uyg'onish davrida bu atama faqat tibbiy ma'nogagina ega bo'lib, kasalliklarni tan olish san'atini anglatgan. O'rta asrlarda falsafiy jihatdan tan olishni o'rganish bilan nafaqat faylasuflar (masalan, Jon Lokk), balki mashhur tabiblar - Avitsenna, Galen ham shug'ullangan. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, tashxis nazariyasiga ilmiy yondashuv faqat XIX asr oxiridan asr boshlarigacha muhokama qilinishi mumkin.

Pedagogik diagnostika faniga qarashlar XX asrning 30-yillariga kelganida anchayin rivoj topadi. XX asr pedagogik munosabatlar tizimida bolani ma'lum ijtimoiy, g'oyaviy va tarbiyaviy vaziyatlarda o'rganish kerak degan g'oya bilan belgilanadi. Urushdan oldingi davrda va XX asrning 60-yillarigacha pedagogik diagnostika nazariyasi va amaliyotida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmaydi. 1960-1970-yillarda psixik rivojlanish diagnostikasi asosida «sifatli yondashuv»

deb ataladigan usul ishlab chiqilgan. 1970-yillarning ikkinchi yarmi tadqiqotchilarning diagnostika muammosiga, eng avvalo, xorijiy usullarga qiziqishi ortishi bilan ajralib turadi.

“Pedagogik diagnostika” tushunchasi V.P.Bespalko, B.P.Bitinas, N.M.Boritko, I.Yu.Gutnik, V.G.Maksimov va boshqa olimlarning tadqiqot ob’ektiga aylangan. 1968-yilda nemis olimi Ingenkap (*bu sana "Pedagogik diagnostika" tushunchasining rasmiy tug'ilgan kuni hisoblanadi*) bizning fikrimizcha, pedagogik diagnostikaga eng to'liq ta'rifni berdi.

TADQIQOT NATIJALARI

Uning fikricha, pedagogik diagnostika ta'lim-tarbiya jarayonini o'rganishni ta'minlaydi, uni optimallashtirish va jamiyat taraqqiyoti uchun natijalarini asoslash uchun pedagogik jarayonning zaruriy shartlari va natijalarini aniqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, u pedagogik diagnostika faoliyatini jarayon sifatida tushunishni taklif qiladi, bu jarayon davomida zarur ilmiy mezonlarga rioya qilgan holda, tarbiyachi o'z qo'lostidagi tarbiyalanuvchilarini kuzatadi va so'rovnomalar o'tkazadi. Kuzatuv va so'rov ma'lumotlarini qayta ishlaydi va xatti-harakatlarni tavsiflash, tushuntirish uchun olingan natijalar haqida hisobot beradi.

MUHOKAMA

Pedagogik diagnostikaning zamonaviy muammolari juda xilma-xil va ko'p. Bu holat, birinchi navbatda, pedagogik diagnostikaning ilmiy asoslangan apparatini nazariy jihatdan ishlab chiqishning yetarli emasligi va pedagogik diagnostikaning ta'lim jarayonida qo'llanilishining kengligi bilan belgilanadi. Maktabgacha ta'lim amaliyotida diagnostika, afsuski, ko'pincha o'ylamasdan va aniq maqsadsiz amalga oshiriladi. Ko'pgina maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachilar 2 (yoki 3) yoshdan boshlab barcha bolalar uchun istisnosiz rivojlanish kartalarini to'ldirishga majbur. Diagnostika hisobot shakliga aylanadi va tarbiyachi bolaga g'amxo'rlik qilish o'rniga, bilim berish o'rniga, atrofda mavjud tabiat ne'matlari haqida ko'proq ma'lumotga ega bo'lishi uchun o'z ustida ishlashi o'rniga bu kartalarni to'ldirishga vaqt ajratadi. Ammo, ko'rinib turibdiki, pedagogik jarayonni optimallashtirish uchun bolalarga emas, balki o'qituvchilarga tashxis qo'yish (ya'ni diagnostikadan pedagogik ekspertiza vositasi sifatida foydalanish) muhimroqdir.

XULOSA

Maktabgacha yoshdagi bolalar hayotida, shaxsiyatini rivojlantirishda, individuallikni bilish va tushunishda pedagogik diagnostikaning ahamiyati juda yuqoridir. Zamonaviy bolada sub'yektivlikning birinchi belgilari juda erta, hayotning birinchi yilida paydo bo'la boshlaydi. Bu davrda ona va bolaning o'zaro ta'sirining xususiyatlari, zamonaviy oiladagi hayot uni sub'yekt sifatida faol rivojlantiradi va tarbiyalaydi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti sharoitida tarbiya va rivojlanishdagi xuddi shunday tendensiyalarni kuzatish mumkin. Sub'yektiv xatti-harakatlarning asoslarini saqlab qolish va ularni rivojlantirishni davom ettirish muhimdir. Bu, o'z navbatida, bolaning tarbiyachisidan yaxshi bilishni talab qiladi: uning qiziqishlari va afzalliklari, bolalar faoliyatining turlariga bo'lgan ehtiyoj va yo'nalishlari, ularning mazmuni, fikrlash tarzi va hissiy namoyon bo'lishi, hozirgi va kelajak haqidagi g'oyalari; atrofidagi dunyo, uning mustaqilligi va hokazo. Maktabgacha yosh - bu inson juda tez rivojlanadigan bosqich. Bolaning bilimi ko'pincha uning o'zgarishlariga mos kelmaydi. «Yaqin rivojlanish zonasini» «ko'rish», yutuqlarning individual tezligini baholash va ular asosida maktabgacha ta'lim uchun individual marshrutni loyihalash - bular maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mavjud pedagogik jarayondagi pedagogik diagnostikaning eng muhim vazifalari ekanini unutmazlik darkor.

REFERENCES

1. Борытко Н.М. Диагностическая деятельность педагога.-М.,2006.
2. Голубев Н.К., Битинас Б.П. Введение в диагностику воспитания.-М.,1898.
3. Гуманитарные технологии педагогической диагностики в дошкольном образовании: от теории к практике.// Издательство РГПУ им.А.И.Герцена, 2008.
4. Гутник И.Ю. Педагогическая диагностика образованности школьников.- СПб.,2000.
5. Педагогическая диагностика как инструмент познания и понимания ребенка дошкольного возраста// Издательство РГПУ им. А.И.Герцена, 2008.
6. <https://uz.scienceforming.com>
7. <https://uz.denemetr.com>
8. <https://fayllar.org>
9. Саидов А. СОҒЛОМ ВА БАРКАМОЛ ШАХСНИ ТАРБИЯЛАШНИНГ ИЖТИМОЙ-ПСИХОЛОГИК МАСАЛАЛАРИ //Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). – 2021. – Т. 1. – №. Special issue. – С. 262-266.
10. Саидов А., Джураев Р. Воспитание гармоничного поколения–роль спорта в формировании здорового образа жизни //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 2. – С. 203-208.
11. Saidov A. Historical roots of formation of healthy lifestyle culture psychology in the family //International Journal of Pharmaceutical Research. – 2020. – Т. 12. – №. 4. – С. 628-630.